

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ НАУЦІ

Вергелес К. М.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

Сучасне українське наукове товариство постало перед низкою викликів, які так чи інакше пов'язані з дотриманням академічної доброчесності окремих «науковців». На перший погляд, дана проблема здається новою, хоча її корені сягають часів стародавньої Греції, тобто античного періоду, де без проблем можна розгледіти певні запозичення. Стрімкий розвиток суспільства, а також глобалізаційні зміни наукової етики сучасності дають поштовх до появи академічної недоброчесності. Звісно, ця проблема виникла не на пустому місці, бо, як відомо, існує дві категорії науковців, перша – творці, друга – користувачі (споживачі). На боротьбу та відстоювання академічної доброчесності стають доброчесні науковці.

Відстоюючи авторські права, честь та гідність тих хто всіляко намагається доброчесно працювати в науковій сфері стало наше Українське законодавство, а саме закон України «Про освіту», зокрема стаття 42 (Академічна доброчесність) пункт 4 конкретизує саме визначення поняття плагіату в науковій діяльності. «Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [1].

Хоча тлумачення поняття плагіат серед науковців має досить широке розуміння, зокрема, як крадіжка та дублювання самої ідеї. Як зазначається в одній із наукових праць науково-практичної конференції «Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах» яка відбулась в Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова в 2020 році що «при цьому представники наукового етосу зазвичай не відстоюють своє виключне право на ідею як право одноосібного творця і власника ідеї, виключаючи інших із числа її користувачів і оголошувати всіх тих, хто наважився

оприлюднити ту саму ідею не добросовісними, за аналогією з виключним правом на твір. Позаяк це суперечило б принципу відкритості наукових даних. Зазвичай, вчений, звинувачуючи когось у «запозиченні ідей», вимагає здебільшого не захисту прав авторства, а захисту права значитися першовідкривачем. До того ж найчастіше йдеться не про матеріальну винагороду за введення ідеї в науковий обіг, а про символічну. Тож без виключного права і права на винагороду аналогія запозичення ідей з крадіжкою «форм» виглядає дещо недоречною. Окрім того, ця аналогія не допомагає обґрунтувати неправомірність і моральну недобросовісність «запозичення ідей» і не надає засобів для юридичного захисту прав автора. Більше того, законодавчі механізми не завжди ефективні навіть для боротьби з плагіатом «форми» в науці. Позаяк склад злочину, тобто плагіат за кримінальним кодексом припускає наявність «матеріальної шкоди в значному розмірі», причиненої плагіатом автору. У свою чергу механізм боротьби засобами цивільного права може запускатися виключно на вимогу самого автора чи іншого правовласника [2].

Для успішної боротьби з академічною не добросовісністю в Україні, насамперед потрібно робити чіткі та конкретні кроки, які матимуть успіх в практиці дій, а не лише залишатися на папері у вигляді постійних обурень. Сьогодні в період реформ нашої освіти та підвищення її до міжнародних стандартів потрібно в першу чергу вести освітньо-навчальну діяльність не тільки серед викладачів чи науковців але й здобувачів вищої освіти.

Відтак потрібно намагатися ліквідувати певні існуючі прогалини вищої освіти в ЗВО для дотримання Закону України «Про освіту». Викладання в ЗВО навчального предмета студентам «академічна добросовісність» дозволить досягти етичної складової в науковій та навчальній діяльності майбутніх випускників.

Успішна наукова діяльність утопічна без підтримки академічної добросовісності, методики та технології підготовки написання наукової роботи студента, аспіранта та докторанта і всіх хто має дотичність до навчального та наукового процесу.

Список посилань

1. Закон України «Про освіту» // <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Власенко О. В., Вергелес К. М., Куліш П. Л., Драчук О. П. Поняття автор, авторство, плагіат: значення та смисли в контексті наукової етики і права / Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах: матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19 листопада 2020 р. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2020. 204 с.